

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI

Tomáše Novotného

s názvem

**Partizipialkonstruktionen in kontrastiver Sicht am Beispiel der
Übersetzungen von Günter Grass**

ÚGS FF UK, Praha 2021, 87 stran

Předložená bakalářská práce **Tomáše Novotného** nese název ***Partizipialkonstruktionen in kontrastiver Sicht am Beispiel der Übersetzungen von Günter Grass*** a čtenář tedy předpokládá, že se něco dozví o participiích a participiálních konstrukcích němčiny a jejich překladech na příkladu knih německého autora G. Grasse. Bohužel tomu tak úplně není a v práci je kladen mnohem větší důraz na zkoumání přechodníků v češtině než na zkoumání participiálních konstrukcí v němčině.

Z hlediska **struktury a rozsahu** práce obsahuje většinu povinných částí, které má mít (abstrakty v němčině a angličtině, obsah, úvod, teoretickou část, analytickou část, shrnutí a závěr, seznam literatury a obsáhlé přílohy). Její rozsah je však hraniční. Vlastní text práce (od úvodu po závěr, tj. bez příloh, literatury, abstraktů, obsahu) čítá pouhých 58522 znaků vč. mezer, což činí 32,5 normostran textu. Snaha o optické prodloužení práce je pak patrná na zvolené velikosti fontu, na odsazování nových odstavců vsunutím prázdného řádku, vkládáním velkých tabulek do textu apod. Přestože tedy celý text práce vč. příloh čítá 87 stran, vlastní práce je svým rozsahem hraniční.

Po **formální stránce** lze upozornit na to, že kapitoly prvního řádu nejsou uvedeny na samostatné stránce, jak bývá obvyklé, ale navazují na předchozí text. Tabulky s výsledky vložené do textu jsou mnohdy neupravené (např. první tabulka na str. 28) a na relativně minimalistický obsah jsou přehnaně velké.

Autor také místy „zápasil“ s **bibliografickými odkazy**, např. na str. 18 (*vgl. Bernstein 1992: 5*), (*vgl. Rykalová 2017: 46*), nebo na téže straně *ÚJČ AV ČR o. J.* (podobně též *Duden o. J.* v teoretické části práce). Z tohoto odkazu nelze poznat zdroj. Jedná-li se o internetový zdroj, je třeba uvést webovou adresu, datum přístupu. Jedná-li se o internetovou jazykovou příručku *ÚJČ*, je třeba uvést, jaké heslo bylo vyhledáváno atd. V případě překladů určitých pasáží z češtiny do němčiny, které překládá sám autor, lze doporučit způsob pomocí poznámky *übersetzt von XY*. Pokud autor překládá více pasáží

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

(jako v případě této práce), lze doporučit uvedení této informace hned v úvodu dané pasáže a dále se už pak k této informaci nevracet.

Práce je **psána v němčině**. Autor se místy nevyvaroval sklouznutí do vyprávěcího stylu (např. na str. 11 - *Dies heißt aber nicht, dass es keine Sprachwissenschaftler gibt, die mit solcher Kategorisierung nicht völlig übereinstimmen.*); při popisu postupu svých prací střídá časy (prézens, občas futur (v kap.5, místy v kap. 3), préteritum (v kap. 6)) a doprovodný text se tak stává nesourodým. Bohužel je text také plný morfologických, syntaktických i stylistických chyb, z nichž mnohé spadají do kategorie základních jazykových jevů, které by budoucí absolvent bakalářského studia již neměl dělat. Náhodný výběr (nikoli úplný výčet) chybných pasáží uvádím níže:

- *für wertvollen Informationen* (str. 2)
- *die mögliche Gründe* (str. 4)
- *ihre gemeinsame Züge* (str. 8)
- *Nach den beiden Analysen beschreibe ich ihre Ergebnisse und was sich aus Ihnen ergibt* (str. 9)
- *von jemanden* (str. 11)
- *der nicht erweiterte Partizip I* (str.13)
- *Hier ist wiederum ein Paar Beispiele von H/B* (str. 17)
- *stellen ein sehr interessantes Fall dar* (str. 17)
- *Sie sind zwar verbaler Ursprung* (str. 17, 26)
- *haben also keine verbale Bezugswort* (str. 18)
- *als ein spezifischer Satzglied* (str. 20 v citaci, resp. překladu ze zdroje Karlík 2017)
- *Wir können also sehen das sich alle diesen Formen aus der semantischen, pragmatischen, syntaktischen, grammatischen und stilistischen Hinsicht sehr ähnlich sind.* (str. 23)
- *Mit dieser Arbeit lege ich mir einen Ziel vor, dies entweder zu bestätigen oder widerzulegen.* (str. 23)
- *mittels der Tschechischen Nationalen Korpus* (str. 23)
- *wobei aber die letzten drei Bücher den gleichen Übersetzer haben.* (str. 24)
- *dass ich in diesem Falle nur die Ergebnisse der Analyse und nicht die Analyse der einzelnen Beispielen zu Verfügung stellen wird* (str. 25)
- *gibt es zwischen Ihnen ein signifikanter Unterschied.* (str. 26)
- *dass ich bei der Analyse einige Formen falsch auswerten wird.* (str. 26)
- *Ein interessantes Fall stellt das Beispiel mit dem Partizip II.* (str. 40)
- *...wird im Tschechischen der Transgressiv Präsens, das dem aktiven nicht-attributiven Partizip I entspricht* (str. 40)
- *Die Paraphrase veranschaulucht, dass beide Handlungen zum gleichen Zeit erfolgen.*(str. 40)
- *Weil man kann nicht bloß argumentieren* (str. 46)

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Mnohem důležitější je ale **obsah** předložené práce.

V **úvodu** své práce autor volí místy vyprávěcí styl a zmiňuje vlastní pohnutky a motivaci, které ho vedly k volbě tématu. Zmiňuje též návaznost na polštinu, která se ale do vlastní práci dále nikterak nepromítá, a proto působí její zmínka nepatřičně. Ve zbytku úvodu popisuje autor výběr knih pro analýzu a stanovuje si hypotézy, které pak ještě rozvádí v metodologické části práce. Poslední část úvodu věnuje postupnému popisu dalších částí práce (teoretické, analytické). Informace v úvodu velmi připomínají tytéž informace uvedené v abstraktu, jen jsou formulovány trochu obšrněji.

V **teoretické části** práce se autor nejprve věnuje definici participií, dokonce dvojnásobně, vycházejí ze zdrojů Metzler Lexikon Sprache a Duden. Následující podkapitoly se věnují sémantickým znakům participií, jejich příslušnosti ke slovním druhům, druhům participiálních konstrukcí a také přechodníkům. Kapitoly k definici participií, jejich sémantickým znakům a typům participiálních konstrukcí jsou zcela relevantní pro zaměření práce, stejně tak i kapitoly věnované přechodníku. Bez větší relevance k tématu a analytické části práce však hodnotím zařazení kapitoly 2.1.3 *Worartenzugehörigkeit von Partizip im Laufe der Zeit*, která s tématem téměř nesouvisí a nijak se neodráží ani v analytické části práce. Celkově je teoretická část práce pojata velmi kompilovaně. Jedná se v podstatě o nahromadění informací nalezených v sekundární literatuře, které většinou nejsou nijak vzájemně provázány. Chybí zde hlubší reflexe, kritický náhled, provázání textu. Pokud jsou jmenované jevy exemplifikovány, jsou příklady převzaty též ze sekundární literatury. Je také na místě se ptát, zda jsou všechny informace k přechodníku relevantní vzhledem k analytické části práce a zda je na místě porovnávat výsledky výskytu přechodníku uvedené v Dvořákově (1983) čítající studii zdrojů od středověku s výsledky analýzy Grassových knih v rozmezí 1959-2002, resp. jejich překladů z let 1968-2005.

V **metodologické části** práce si autor stanovuje hypotézy, popisuje téma práce a zvolený postup. Nutno dodat, že text je místy nesourodý, autor přeskakuje od tématu k tématu a čtení a porozumění textu je tedy pro čtenáře poměrně obtížné. Zásadní ale je, že zde přiznává odklon od původního záměru analytické části, zřejmě kvůli nedostatku času (srov. str. 25 *Bevor ich mit der Beschreibung der Methodologie bei der zweiten Analyse anfangen, muss ich gestehen, dass ich in diesem Falle nur die Ergebnisse der Analyse und nicht die Analyse der einzelnen Beispiele zu Verfügung stellen wird, wie ich es mit der ersten Analyse in der Beilage tue. Der Hauptgrund dafür ist vor allem die Tatsache, dass wegen der riesigen Menge an Beispiele in den von mir benutzten Tabellen nur die Lemmata und nicht die einzelnen Beispiele veranschaulicht werden, die an sich ohne den Kontext einen niedrigen Aussagewert haben.*), resp. kvůli nedostatku tagsetu německé části InterCorpu (srov. str. 24 *Da das tag-System in dem InterCorp bei der deutschen Sprache*

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

recht begrenzt ist und nicht die Absonderung der einzelnen Partizipialformen erlaubt, entschloss ich mich das tschechische tag-System zu benutzen, um die Anzahl der Transgressive – sowohl der präsentischen als auch der perfektischen – und der Ihnen entsprechenden Formen zu finden.). Východiskem analýz se tedy stávají české přechodníky a jejich německé ekvivalenty, nikoli německé participiální konstrukce a zkoumání jejich českých překladů pomocí přechodníků. Je tím významně posunuto/změněno téma práce, které již nekoresponduje s názvem práce, ani s většinou části teoretické, která se věnovala převážně participiím.

Základem hlavní, **analytické části** práce, je kap. 4. Je strukturována do mnoha podkapitol a tříděna podle zkoumaných zdrojových knih a následně podle druhů přechodníků a jejich ekvivalentů. Představuje pouze tabulky s čísly prezentujícími výsledky výzkumu. Přestože oceňuji autorovo rozhodnutí nechat vlastní korpus zkoumaných korpusových dokladů pouze v příloze, považuji toto ztvárnění výsledků za velmi nešťastné, protože samotné tabulky s čísly bez doprovodného komentáře nejsou pro čtenáře přínosné a dohledávání autentických dokladů v přílohách by bylo neúměrně náročné. Každá z tabulek by měla být blíže okomentována a doplněna alespoň několika ilustrativními příklady z nalezených korpusových dokladů.

Analytická část pokračuje kap. 5, v níž se autor rozepisuje o zjištěných pramenících z vykonaných analýz. Tato část svým popisným pojetím alespoň dílčím způsobem nahrazuje a vylepšuje kap. 4. I zde je ovšem patrné, že autorova pozornost se uchyluje primárně na přechodníky, nikoli participia. Jsou zde velmi často rozebírány i ekvivalenty, které žádná participia neobsahují a tím do tématu práce vůbec nespádají. Autor práce tedy postupuje od českého překladu k německému originálu, což postrádá logiku. Tato část pak není ani formálně ucelená. Např. v kap. 5.1.1 se objevuje nejprve komentář následovaný dokladovou větou v originálu a následně v překladu; kap. 5.1.2 pak už nabízí pouze dokladovou větu v originálu, žádný překlad a následně komentář autora. Text práce se tak paradoxně dostává do situace, kdy autor komentuje korpusové doklady, které neobsahují ani participium v německé větě, ani přechodník v českém překladu (resp. přechodník zde není uveden).

Analytickou část uzavírá kap. 6, v níž se autor pokouší dokázat ústup používání přechodníků v češtině. Je vhodné dodat, že uvedený časový horizont (u originálů rozptyl 1958-2002; u českých překladů 1969-2005) se nezdá být dostatečně dlouhý na to, aby bylo možné posoudit z hlediska jazykové diachronie, zda některý jev z jazyka mizí. Ostatně nedokazují to přímo ani procentuální údaje uvedené v tabulce, např. u přechodníků po zaokrouhlení jde o tuto řadu: 1,01 – 0,09 – 0,23 – 0,02 – 0,13 %. Krom toho, že zmíněné údaje nemají čistě klesající charakter je třeba vzít v úvahu, že rozdíly nejsou nijak veliké a může se jednat i o odchylku ve výpočtu, resp. chybu v korpusové statistice, která udává počet přechodníků, ale i počet slovesných tvarů celkem.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

S autorovým tvrzení tedy nelze souhlasit. Autor si v této věci také sám protiřečí, když v rámci dvou odstavců tvrdí toto: *Wie uns diese Statistik zeigt, kommt es im Laufe der Zeit wirklich zu einem Transgressivschwund. X Dies könnte darauf hinweisen, dass die (sic!) Interesse an Transgressivformen und nicht-attributive (sic!) Partizipien I unter den Schriftstellern und Übersetzern – wenn auch nur mäßig – wächst.* (str. 46)

Práce je korunována **závěrem** ve formě tří menších odstavců, v nichž se autor vrací k hypotézám své práce a komentuje je. Ani tento závěr práce tak nepřináší souhrnné výsledky analýz použití participií v němčině a jejich českých ekvivalentů ve formě přechodníků, jak by čtenář očekával.

Následuje **seznam literatury** a bohaté kapitoly **příloh**, v nichž jsou všechny doklady z korpusu, s nimiž autor pracoval a které se staly podkladem pro výzkum. Z těchto příloh je patrné, kolik materiálu autor prozkoumal a zpracoval a toto množství je pro bakalářskou práci naprosto dostačující. U některých záznamů bych nicméně doporučila rozšířit uvedenou pasáž, protože ne vždy jsou z krátkého úryvku (např. trojslovného) patrné všechny vztahy ve větě a konsekvence, které to může mít. Jak už je ale naznačeno výše, chybí v práci hlavní krok, a to zúročit získané výsledky analýz do ucelené práce, která se bude věnovat stanovenému tématu a podá čtenáři komplexní a fundovaný přehled o zkoumaném fenoménu.

Pro potřeby obhajoby práce kromě výše uvedených výtek přikládám ještě výčet otázek, které v průběhu čtení práce vyvstaly a stály by za zodpovězení.

- Na str. 9 uvádíte, že název *Partizip* pochází z latinského *particeps – teilhabend*. Dokážete z této definice formulovat funkci participií v jazyce? Proč *teilhabend/particeps*? A vztahuje se tato návaznost na všechna participia v jazyce?
- Souhlasíte s tvrzením, že participia patří mezi neurčité slovesné tvary (*infinite Verbformen*, srov. str. 10)? Proč ano, proč ne?
- Je podle Vás parafráze následující věty chybná? *Der alte Mann saß vor der Kirche bettelnd.* ⇒ *Der alte Mann, der bettelte, saß vor der Kirche.* (srov. se svým tvrzením ze str. 10 *Zu dem aktivischen Merkmal würde ich noch gerne bemerken, dass man Partizip I durch einen Relativsatz nur in dem Falle paraphrasieren kann, wenn das Partizip attributiv verwendet wird.*)
- Na str. 14/15 se zabýváte postavením a funkcemi participia I a uvádíte dle Helbig/Buschy 2013:583 dělení na *attributive Partizipialkonstruktionen, adverbiale Partizipialkonstruktionen und Partizipialkonstruktionen als Nebenprädikate*, přičemž v následujícím odstavci upřesňujete, že v práci se dále již nebudete věnovat postavení atributivnímu. V následující klasifikaci ale v příkladech uvádíte větu (a) *Der Schriftsteller, der sein Buch in viele Richtungen*

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

ausdrücklich offenhält, fordert zur Kritik immer wieder heraus. (attributiv) Obě pasáže si tak tedy protirečí. Jak je to tedy s funkcemi participia I a které z nich v práci hodláte zkoumat? Proč H/B používají uvedené parafráze vět s participii?

- V textu na str. 19 uvádíte informace o přechodníku. Zde stojí: *Daneben muss das Subjekt der transgressiven Konstruktion mit dem Subjekt des Matrixsatzes übereinstimmen, anders kann der Transgressiv nicht verwendet werden.* Je tedy podle tohoto pravidla věta *Viděla jsem matku dítě konejšíc.* Chybná?
- V kap. 2.1.5 uvádíte informace o tzv. pseudoparticipiích. příklady ale dodáváte pouze k tvarům participia I. Existují také pseudoparticipia II?
- Proč byly z analýzy vyloučeny tvary participií v atributivních pozicích?
- Mezi společnými vlastnostmi participií a přechodníků uvádíte *4. erstarrte Formen, die ihre ehemalige verbale Bedeutung verloren haben* (str. 22) Vysvětlete prosím, jak participia ztratila svůj slovesný význam? Jak lze toto tvrzení chápat? Doložte na příkladu.
- Po vzoru Dvořáka (1983) jste se pokusil o zjištění, zda v češtině ubývá používání přechodníku. Na rozdíl od něj ale zkoumáte synchronní zdroje. Myslíte, že lze diachronně nahlížet na analýzu pěti knih jednoho autora, která vznikla v rozmezí necelých 50 let?
- Vysvětlete prosím tuto větu ze str. 25. *Denn die attributiven Partizipien in freien Verbindungen erfüllen vor allem die Rolle eines Attributs (wie ein undekliniertes Adjektiv).* Nemá zde být *wie ein dekliniertes Adjektiv*?
- V kap. 5.1.1 tvrdíte toto: *Mit dem Partizip I wird in den Sätzen die Gleichzeitigkeit zu dem finiten Verb geäußert. Deswegen kommt es durch die Anwendung des Transgressivs Perfekt mit seinem vorzeitigen Bezug aufs Finitum zu Störung der originalen Bedeutung.*
 - *Beispiel (Die Blechtrommel):*
Original – [...] , um es endlich , alle vorherigen Pläne verwerfend , schlicht , direkt , mit Hilfe des Stufengebetes am Karmontag auszuführen.
Übersetzung – [...] a posléze jej provedl - zahrnuv všechny předchozí plány – docela prostě , přímo , za pomoci stupňových modliteb v pondělí velikonočního týdne. Citovaný úryvek věty v originále neobsahuje časované sloveso. Těžko tedy tvrdit, s jakou časovou rovinou uvedené participium koresponduje. Když se podíváme na smysl celé věty v obou jazycích, opravdu považujete překlad do češtiny za zavádějící?
- V případě kap. 5.1.3 tvrdíte, že předložka *mit* odkazuje na vyjádření současnosti a užití přechodníku minulého v českém překladu je proto chybné. Není ale možné předložku *mit* chápat jako čistý instrumentál bez návaznosti na relativnost časů, resp. nelze předložku *mit* konvertovat i do takového druhu věty, který by předčasnost připouštěl? Např. ... *und versprach, mit Hinweis auf den Grabstein des*

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Werftgründers, dessen Unternehmungsgeist zu beleben. ⇨ ... und versprach, nachdem er auf den Grabstein des Werftgründers hingewiesen hatte, dessen Unternehmungsgeist zu beleben.

- V kap. 5.1.4 naopak tvrdíte, že infinitivní konstrukce s infinitivem přítomným je zde jasným vyjádřením předčasnosti, což je třeba rozporovat. Pro předčasnost má němčina možnost (povinnost) užít infinitivu minulého (*Danach berichtet er, ohne den Zeitsprung angekündigt zu haben, nur noch Erfreuliches...*). Je-li užít infinitiv přítomný, jedná se o děj současný s dějem věty hlavní a přechodník minulý v českém překladu tedy není na místě (ostatně v práci český překlad vůbec není uveden!).

Na základě výše uvedeného konstatuji, že práce v tuto chvíli vykazuje tak závažné nedostatky, že ji nelze doporučit k obhajobě. Práci tedy hodnotím známkou „neprospěl (4)“.

Ráda bych na tomto místě uvedla, že provedené analýzy jazykového materiálu, jakož i zvolené téma jsou nosné a velmi zajímavé. Jen je třeba prozkoumaný materiál lépe zpracovat a vhodněji prezentovat. Pokud se autor rozhodne práci přepracovat, doporučuji především držet se tématu práce, téma pak zohlednit jako v teoretické, tak praktické části práce, vynechat irelevantní kapitoly, doplnit analytickou část o komentář vč. dokladů uvedených zjištění z korpusu a vyvodit solidní závěr. Materiálu má autor zpracován dostatek. Je tedy pouze na něm z těchto získaných dat vytěžit co nejvíce a poskytnout toto čtenáři v ucelené podobě.

Mgr. Věra Hejhalová, Ph.D.